

Lehekuu
25. päiv
2017

Nummör
11 (387)

Leht mass 0,50 €

UMƏ LEHT

VANA - VÖROMAA RAHVA UMAN KEELN LEHT

Holtsi Leila: pilvi pääl paistus kõgõ päiv

Kae lk 2

Tootseni Toivo sääd kokko raamatut uma esä pilttest

Kae lk 3

Ruitlanõ lugõ hindä ja riigi suutäusi

Kae lk 4

Kaika suvõulikuul tulõ Lätimaal Kernetin

Timahavanõ Kaika suvõulikuul peetäs 11.–13. põimukuul Vana-Laitsna vallon Kernetin. Kerneti om kül Lätimaal, a Vana-Laitsna vald om vanastõ olnu Rõugõ kihlkunna osa ja sääl eläs täambädseni võrokeelitsit inemiisi.

Suvõulikooli rektori Konnula Margussõ (Contra) sõnno perrä om timahava plaanin kõnõlda inämb tuust, kuis võrokõsõ ja lätläse läbi käävä ja läbi käänü omma.

Muidoki tulõ juttu Kerneti

UL

kandist, sääl ümbre tetäs huvisõitu, õdagu omma kultuuri-programmi, kos saa kullõlda muusikat ja nätä tiatrit.

Kerneti om kotus, kost saat kaia Võromaa pääle tõsõlt puult. Ku hariligult kaemi Munamäe torni otsast, sis Kerneti liinamäelt saa nätä säänest pilti, kon Munamäe torn esi kah pääl om.

Suvõulikooli kava tetäs avaligus hainakuun Uman Lehen.

Liinapäävä Rāpinäl ja Põlvan

Joba seo nädäli lõpun, 26. ja 27. lehekuul käävä Rāpinäl ja Rāpinä ümbre hää kodo päävä, miä tähendäs hulga esisugumaidisi ettevõtmiisi.

Peetäs riikevahihõlist palkmajahitajide kutsõvõistlust, Rāpinä aiakoolin omma valla-liidsi ussi päävä. Omma ka käsitüü-, kunsti- ja aiateemalidsõ tüütärõ väikeisile ja suurilõ, lillisäädmsise võistlus ja näütüs.

Ussõ tegevä valla kodo-kohvigu, sõita saa viitaksoga, om huvisõitõ ja matkamäng. Osta ja kaubõlda saa laudu pääl, viil om hulk kontsõrtõ, noidõ hulgan 19. Rāpinä latsi laulu- ja tandsupäiv.

Rāpinä hää kodo päivi kotsilõ saa täpsebält kaia: facebook.com/heakodupaevad/

A tulõva nädäli lõpun omma Põlva päävä. 1.–4. piimäkuuni om Põlvan kõiksugumaidisi tegemiisi nii pallõ, et silmi iist võtt kiriväs. Hulga etevõtmiisi om noorõmbalõ rahvalõ, kõik

lättki valla latsõkaitsõpäävä sündmuisiga.

Ütes rahvalõ meeoperätsembäs ettevõtmsisõs või pitä ilma moodorilda massinidõ Kesk uulitsast allasõitmist, miä om 2. piimäkuu päävä. Egäsugust liigutamist ja sõitlõmist om Põlva päivil viil hulga.

Putmalda ei jää ka Põlva järvi, sääl tege sõitu viikingilaiv Turm. Viipääväl, 3. piimäkuul saa pruuvä ka egäsugumaidisi tõisi vii pääl sõitvit riistu.

Laadu, rammumehe ja latsi võistlusõ – kõik tuu käü kah Põlva päivi manõ.

Tõsitsõmb inemine saa kaia näütüisi Põlva raamadukogon ja kultuurikeskusõn. Aiahuvi-liidsi jaos tegevä pühapäävä, 4. piimäkuul uma aiavärehti valla viis Põlva maakunna tallo.

Ligemb teedüs Põlva päivi kotsilõ om Internetin: kultuurikeskus.ee.

UL

Vahtsõnõ koolimaja Krabil sai valmis 18 aasta iist. Kooli kinnipandminõ nakkas kõvastõ mõotama ka Krabi külä ello.

Krabi kooli tummõ pilve

RAHMANI JAN

Viil nääl tagasi oll Krabi kooli direktri Sprengi Ale piaaigu kimmäs, et tulõvast sūgusest Krabi kuul ummi ussi valla ei tii. Krabi külä jaos tähendänü tuu, et vahtsõt tüükotust piät otsma 35 kooli tüütäjät. 65 seoniaoni Krabil koolin käüvät last pidänü umma opmist jakkama muun koolin. Ministeeriümi vastussõst Umalõ Lehele või siski vällä lukõ, et plaanituid muutuisi seost sūgusest ei tulõ ja kuul saa viil vähämbält aasta vannamuudu edesi tüüd tetä. A segähüs om suur ja kooli tüütäjä otsva vahtsit tüükotussit.

Krabi koolin käävä latsõ üle Eesti. Nuu omma säändse latsõ, kellel om vajja ellä opilaskoton, et uma põhiharidus kätte saia. Opilaskoton elämise põhjussit om egäsugutsit: kas ei suta kodo latsi haridusõ saamist tukõ vai omma latsõ ummi koolikaaslaisi vai oppajidõga nii tüllü lännü, et kodopaiga koolin inämb edesi oppi ei saa. Ulli nuu latsõ ei olõ – saava hariligu programmiga ilostõ toimõ.

Niimuudu, opilaskodo ja üle Eesti kokko tulnuidõ latsiga om Krabi kuul tüütänü perämädse 17 aastakka. Tego om eräkooliga: kooli pidämist kõrraldas MTÜ Ostium.

Krabi külä om paik luudusõ kesken, Paganamaa veere pääl. Siiä kuuli tulnuil latsil om kimmäs pääväkõrd, antas neli kõrda päävän süvvä, opitas.

Egäsugumaidisi meelütüisi koolitüü asõmõl midägi muud tetä om veidü. «Seo om ka tõisi riike praktika, et säändse kooli omma tsivilisatsioonist kavvõn.» kõnõlõs Krabi kooli direktri Sprengi Ale.

Osa kooli opilaskodo üllendämise kulused om riik siämaani kinni masnu. A edespite haridus- ja tiidüsministeeriüm inämb opilaskodo jaos õkvatoetust massa ei plaani. Tuu raha jaetas är umavalitsuisi vaihõl ja tollõ iist tulõ umavalitsusõlõ ülesandit manõ.

«Riik om võtnu tsihis, et meil om kaasav haridus. Tollõ mõtõ om, et lats käü uman kodupaigan koolin ja tälle määrätas tugiteenusse koolitiil ja koton, kellele midä vajja om, kas perreterapeuti vai latsõlõ tugiisikut. Ja sis om tävveste selge, et opilaskodu jaos tuust inämb ei jakku,» seletäs Sprengi Ale.

Kaasava haridusõ mõtõ om tuu, et ei tohe olla silte külgepandmist, kõik latsõ piäs käümä uma kodokotussõ koolin. «Ja ma ei tahaki tuuga vaiõlda. Või-olla mi paari aasta peräst näemi, et tuu oll õigõ otsus,» löüd Sprengi.

Miä küläst saa?

Krabi poodimiis Kanguri Lenno löüd, et täambä om koolil külälõnõlõ tähtsä osa. Timä sõnno perrä om nätä, kuis koolin käümine latsi rahustas, nädäli alostusõn ja nädäli lõpun omma latsõ tävveste esi muudu.

Kooli ärkaominõ mõotas kimmäle ka külälõlõ, paiga pääl jääs veitüs tüükotussit. «Puuti ma kinni ei panõ, a või-olla kae üle, midä müvvä: magusaleti asõmõl tulõ võtta tuud kaup, midä nõutas,» ütles Kangur.

Segähüs suur

Et kuul tulõs joba seost sūgusest kinni panda, tuu arvamissõ manõ jõudsõ koolijuht ministriga kõnõldõn. Üten avif ka ministeeriümi tüürühmä vällä pakut teedüs. «Ma ei saa ka 35 inemisega kollektiivi lihtsäle tüüle kutsu, tiidmäldä, pallu mul latsi tulõ ja pallu rahha om. Seo ei tulõ jutuski,» ütles Sprengi Ale.

No omgi nii, et Krabi kooli tüütäjä kandidiirvä tõisi tüükotussidõ pääle, mõnõ omma saanu, mõnõl om kandidiirmine poolõlõ. Tuu kõgõ man omma kooli tüütäjä Sprengi Ale sõnno perrä väega mõistva ja rahuligu olnu.

Ka koolilatsõ tiidvä, et muutusõ omma iin. «Kõnõlõmi umavalitsuisiga, miä latsist saa. Ka latsõ omma segähüsen,» seletäs Sprengi Ale.

Segähüsele and vunki manõ ministeeriümi vastus Uma Lehe küsimise pääle (*kae täüt vastust kastõ seen*). Tuu vastusõ perrä ei olõ otsust rahastamist muuta tettü ja nii kipõstõ ei tetä kah.

Nukka aetu: Krabi kooli direktri Sprengi Ale.

«No om tõtõst mitund sorti teedüst. Ei olõ midägi kimmäst,» kommontiir Sprengi Ale ministeeriümi vastust.

Kas tuu tähendäs, et sūgusest kuuli kinni ei panda? «Mõlõmba variandi omma võimaligu,» jääs tä sõnakehväs.

Nädäli peräst om Krabi kooli latsi huvireis Taifnalõ. Kas tuu jääs kooliperre perämädses ütitses välläsõidus, näütäs aig.

Ministeeriümi kommontaar. Haridus- ja tiidüsministeeriümi kommunikatsiooniosakunna asõjuhataja Kurmi Tarmu:

Üttegi otsust opilaskododõ rahastamisõ muutmisõs tettü ei olõ. Ku muutmisõs omma ettepanõgi valmis, sis arotõdas nuu kuuntüüpartnõridõga läbi.

Parhilla om latsõ ja perre jaos tarviligõ teenusside rahastaminõ jaet paikligu umavalitsusõ ja riigi vaihõl. Asõnduskododõ latsi jaos and riik rahha sotsiaalministeeriümi kaudu, toimõtõlõgirasõhuisiga perrist peri latsilõ haridus- ja tiidüsministeeriümi kaudu latsi opilaskododõ tugõmisõs. Mõlõmba teenusse omma mõtõldu hättä jääniisi latsi ja toimõtõlõmisõga hädän olõvidõ perrilõ tugõmisõs. Mõistlik om, et nuu raha olõs edespite ütõn tükün paikligõ umavalitsuisi tulubaasin. Plaanin olõvidõ muutuisi mõtõ om anda paiklikulõ umavalitsusõlõ suurõmb vabahus otsusta, kuis peret kõgõ parõmbalõ tukõ. Üteliidsi anda tuu jaos ka rahha, et olõs võimalik peret mitund muudu tukõ ja võimaligult kipõstõ api anda. Niimuudu tahetas ette är hoita tuud, et lats piät asõndushuuldusõlõ minemä.

Haridus- ja tiidüsministeeriüm ei plaani üttegi muutust opilaskododõ rahastamisõ manõ opiaastaga keskpaign. Meil omma koolipidäjiidõga lepingü 2017. aastaga lõpuni, tuu tähendäs, et opilaskododõ rahastamisõ muutusõ ei nakka kimmäle masma inne 2018/2019. opiaastat.

Rõugõ kunstikuur võtt luvva ussõ iist. Seo puulpäävä, 27. lehekuul tetäs Rõugõ kunstikuur suvõs valla. Kuur nakkas valla olõma egä päiv kellä 11–18.

RAHMANI JANI pilt

Hää kunst pand perrä märkmä

Minevä nätal sai ka mikandin, Põlvan ja Võrol, näta Linnateatri etendüst «Köster». Põnõvalõ jutustõt lugu kufast inemisest pand perrä märkmä, mille inemine kufas läts.

Tiatritükk pand mõtlõma ka maailma üle laembalt. Kas om nii, et ilman saa jaka asju selgele häis ja halvus? Kas värvi, minka ilmaelõ seletä, omma õnnõ must ja valgõ? Kas omma olõman õnnõ numbrõ üts ja kats (vai null ja üts) vai om midägi pääle noidõ kah?

Hää kunsti ja kultuuri tunnus omgi tuu, et pää nakkas tüüle. Tuud om täambädse, pääliskaudsõ ja kipõ ilmaelo man iks inämb vajja. Õnnõ et kunsti ja kultuuri om hulga ja egäsugust ja mõnikõrd om keerolinõ tuu õigõ ja hää üles löüdü. Ja esi inemiisile võiva tähtsä olla esisugudsõ asä.

Linnateatri «Köster» olf siski sääne kunst, midä või julgõlõ hääs ja õigõs pitä. Tükü autor ja lavastaja Kivirähä Andrus om üts noist parhilladsõ ao Eesti kultuuritegeläisist, kink tegemii-sil tasus iks silm pääl hoita. Täl tihtipääle trehväs!

RAHMANI JAN
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Mofovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841, jan@umaleht.ee
Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee
Keeletoimõndaja: Laivi Org, laivi.org@wi.ee
Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster, latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:
Tiia Allas, Külli Eichenbaum, Aapo Ilves, Kaido Kama, Ülle Kauksi, Rainer Kuuba, Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee
Tellimine: Express Post AS, tellimine.ee

Harva kotoh käüjä kuuld ja näge terävähe, kuis inglüse kiil eesti kiilde sisse hiil ja kuis maailmakülä peräle jõud.

Linnugi pääl

Linnuk om luhvtibuss – õnnõ istu ja sõida. Näütises Tarto-Tafna bussisõiduaoga (umbõs kats tunni) saat Tafna Amstõrdammi nigu niuti. Midä sa tiit? Kaet aknõst vällä, ku saat. Mõtlõ. Pilvi pääl paistus kõgõ päiv. Varrahummogunõ rahvas om hoimanõ. Kitsas om. Olõ katõ inemise vaihõlõ litsutu ni tunnõ hinnäst nigu kilu karbih. Linnuk om täüs. Pia jääs põldõ, mõtso ja liinu lapitekk sääl taadõ ni allpuul om meri. Mõlõmba inemise mu kõrval makassõ. Mul und ei tulõ.

Harilikult saa kodo kõrra aastah. Puhkõpäivi tulõ targalt tarvita ni kõrraga lubatas är olla kõgõ inämb kats nädälit. Olõ iks käünü üle Amstõrdami. Schipholi linnujaam om üts suur Paabõl. Umbõ suur – ütest otsast tõistõ kõndminõ võtt aigu, vaihõpääli passi-kontroll. Kuulõt ümbretsõõri mitmid kiili, inemise omma esisugutsõ. Schiphol om ilma-väreht, täüs luutuisi ja rõõmu, kodominekide helevüst vai puhkusõlõ mineki herevüst. Schiphol om õkva nigu Tarto. Ja Tafna linnujaam – väiku, ummamuudu ni illos ku Liiva. Om jo nii, et ku Tartost bussiga Põlva poolõ sõitõh sinnä är saat, sis nakkat kuulma umma kiilt ni tiit, et pia olõt kotoh.

Seokõrd tei kotoh kävven pallo pilte. Proomõ hindäga üteh võtta nii pallo, ku vähägi saa, et sis Inglüsmaal Newcastle'ih (Vahtsõliina) sõproga jaka. Eesti, esieränis

Lõuna-Eesti luudus om nii umbõ illos. Kevvõi jäi ildas, a varõssõlille ni sininine olf nii hää üle aastidõ nätä. Säänest puhast sinist taivast ei näe koskil muial. Üüse omma nätä tähe, midä liinatulli kuma harilikult kaia ei lupa. Esiki lummõ anti seokõrd. Harilikult läbi rändävä haniparvõ omma seokõrd jäänu ka Kähri küllä pidämä. Hummogat omma nä kõik üteh puntrah kohki põllu pääl, valmis minemä ni süvvä otsma. Õdagist lindasõ nä umbõs sama ao pääle mitmon parvõn jälki puhkamiskotsõhe.

Sai savvusanna küttä ja õdagu lõunu visata. Esiki mi vahtsõ ao ilmah om sann kotus nii hindä iho ku hinge harimisõs. Et saa sinnä õnnõ kotoh kävveh, om sannast saanu kombõtütmine. Hää om tunnikõnõ savust mustõ sainu vaihõl higistä, laulda, ja peräst saa säält puhtamba süame ni hindätundmisõga vällä astu. Sääl tõtõtõ tunnõt, kuis aig kõrras veidükesegi huugu maaha võtt.

Kodokülä olf iks sääne, nigu tedä mäletä. Vaiknõ. Ruumi om Vahtsõliina tihtsäle kokko litsutuisi majjoga võrrõldõh kõvastõ inämb. Om kotussit, koh olla

HOLTSI LEILA
Inglüsmaal elläv võro luulõtaja

ilma tõsõ inemise kaala pääl istmalda. Põllutõie aig olf tävveh huuh ni traktori egäl puul. Mul ku maalatsõl om nii hää nätä, et põllu omma küntü ja hoolitsõdu. Esäkodo ümbre laotõdi virtsa – ja õhuh olf seod tunda. Mitu päivä es olõ

mõtõt mõssu vällä nõõri pääle panda. Viläkülv käüse iks viil tävve huuga.

Uma kiil. Kristjan Jaak Peterson küsse kunagi, kas seo maa kiil ei või laulutuulõh taivahe nõsõdõh üles igävikku hindäle otsi. Mi kodotsõ keele omma nii väiko ni ilosa, näid võinu inglüstämise asõmal hoobis üles nõsta ni vällä näädätä. Interneti-ao ilmah om inglüse kiil kõvastõ eesti kiilde hiilnõ. Vahtsõid lainsõnno om pallo. Võro kiil om harv luudusvara, midä koskil muial ilmah ei olõ. Om olnu hää, et rahvas iks kõnõlõs, et ilmus raamatit ni Uma Leht. Umakiilse uudissõ. Parhillatsõ kõnõlõja tunnusõ olõvat iks vanõmba inemise. No ku pallo opatas umma kiilt ja kultuuri Vana-Võromaa kuulõh – Põlvah, Võroh? Ku tähtsä omma paikkundliku kombõ nuurilõ inemiisile? Ku pallo nuuri võtt avaligult võro kiilt kõnõlda ni edesi vii?

Tunnus, et parhillanõ tsiht om ehitä pallo klaaskarpõ, mille sisse lukspuutõ ni Helsingõrid tetä. Vai supõrmarkõtit liina sisse ja vällä, esiki ku joba mitu tükü iih om. Suurõ karbi Tarto kesklinah omma täüs poodikõisi, midä om nätä egäl puul ilmah. Ku nuu huugenõ säält vällä võtta ja kohegi muialõ, näütises Inglüsmaalõ nõsta, ega sis suurt vaiht vast ei olõ, koh sa poodih käüt. Maailmakülä om tõtõtõ peräle jõudnu.

Mõtsa kaosõ. Õkva nigu mäanegi tuhhin om Eestist üle käünü. Ütskõrd om nii, et kaet Võromaalt põha poolõ ni Tafna liin paistus kätte. Mis valu inemiisil seo mõtsa rago-misõga om, et nii puhas tüü om tettü? Mõnõ langi omma viisakamba, mõnõ nigu lahinguväli. Mõni ime sis, et tuulõ viimätsel aol nii kõvastõ tõmbasõ – ei olõ mäanestki varjo inämb, ümbretsõõri om kõik maaha raotu. Kas ka vahtsõd asõmalõ istutõdas? Vai lastas võsul kassu ni tuust sis kunagi mõtsal – aastidõ peräst?

Linnuk lask allapoolõ. Hoimatsõ rändäjä heränese. Hollandi maalapi, meri ni kanali paistussõ. Schiphol tulõ lähembäle – ja pia olõ tagasi ilmavärehti man. Panõ uma märgüsseeraamadu kotti, kirotõdu küsümüse mälo tagomas-tõ nukka ni ooda maahatulõkit. Tulõva aasta looda suvõ poolõ tulla – vast jaanipääväs. Sis näemi jälki, Vana-Võromaa.

Tammekännu Liina: inemise ajava esi keelin esi asjo

Keeleuurja Tammekännu Liina kaits Tarto ülikoolin 31. lehekuul umma inglüsekeelist doktoritõüdü, miä kõnõlõs katskeelisusest Võromaal. No seletäs tä täpempä, midä ja kuis tä uursõ ja mille Võromaa katõkeelisus esieräline om.

Ti doktoritõü päälkiri om «Narratological analysis of Võro-Estonian bilinguallism». Kuis tuud päälkirja lihtsäle inemisele är seletä? Midä ti täpembält uursõiti?

Tüü päälkirja või tõlki nii: võro-eesti katskeelisuse jutu-põhinõ lahksaminõ (narratoloogiline analüüs). Uursõ eesti-võro katskeelist jutustamist.

Määne om ti kõüdü Võromaaga?

Esi ma võrokõnõ ei olõ. A elli õkva pääle sündümist üte aasta Põlva lähkül Peril. Ja mul om pallo sõpru ja tüüseltsilõidsi Võromaalt.

Kuis ti tulliti tuu pääle, et säänest asja uuri? Kuis tuu uurminõ õigõlõ käve?

Uurmisteema pakk vällä mu juhendaja, prohvesri Pajusalu Karl. Timä juhend minno võro keelega kõüdetüin asjon. Mu tõõnõ juhendaja, prohvesri Verschiku Anna avit minno mitmõkeelisuse küsümüisin. Palsi kümnel 30–60+-aastadsõl võrokõsõl kõnõlda tundõlidsõ luu umast minevigust.

Edimält kõnõli keelejuhi luu üten keelen ja perän tõõsõn keelen. Keelis olli eesti ja võro kiil. Noidõ katõ jutustamisõ vaihõlõ jäi vähämbält kats nädälit. Võti jutu linti, kiroti maaha ja kai ildampa jutulist ja keelelist puult. Kai, kuimuudu omma katskeelidse jutussõ üles ehitedü ja mäandsit asjo tähtsä peetäs, mäandsehe rolli pandva jutustaja hinnäst ja jutu muid tegeläisi luu sündü-mise ao ja tuu luu jutustamisõ ao suhtõn, kuis keelejuhi tarvitasõ eri aovormõ ja näütävit asõsõnno, mäandsit võro keelele umatsit tunnussit kõnõlõja tarvitasõ.

Pääle tuu kõnõli keelejuhi mullõ umast keeleaoluust, mäandsit võörkiili nä omma opnu, mäandsit kiili nä parhilla tarvitasõ ja kon ja mäandse omma näide kokkoputmisõ võõridõ kiiliga olnu. Keeleaolugu and tagapõha katskeelitside juttõ lahksamisõlõ.

Kas katõ nii lähkü keele kõnõlõminõ om mitmõkeelisus?

Varrampa arvati, et mitmõkeelidse inemise keelevara sais kuun ütsikist keelist, miä omma inemise ajun kuigi «eräle». Arvati viil, et mitmõkeelidse inemine piät kõiki ummi kiili üttemuudu häste mõistma.

Täambädse pääväl saias mitmõkeelisusest tõistmuudu arvo. Mitmõkeelidse inemise keelevara osadõ ei peetä õnnõ

Tammekännu Liina.

esisaisvit kiili, a kõiki keeleliidsi, kultuuriliidsi ja sotsiaal-sit tiidmiisi, mink abil om võimalik tähendüst edesi anda ja vasta võtta.

Ei arvata ka inämb tuud, et inemine kõiki ummi kiili egän olokõrran üttemuudu väega kõrraligult kõnõlõma piät. Tä om neo opnu esi aigõl ja esi asjo jaos ja tarvitas naid esi muudu – tä saaki-i ummi esi kiili täpipäält sammamuudu ja sama pallo mõista. Ku mitmõkeelisust säändse nuka alt kaia, sis om võro ja eesti keele tarvita kimmäle mitmõkeeline.

Kuis om inemiisi uma keele-tarvitus kõüdet keele pääle kaemisõ ja hindätiidmisega?

Kõik mu keelejuhi olli uma võro keele mõistmisõ pääle uhkõ. Siski tundu, et vanõmbidõ keelejuhtõ jaos om võro kiil tuu kiil, midä egäpäävätse läbikäümise man pruugitas. Paistus, et noorõmbidõ jaos om võro keelel rohkõmb sümboolnõ väärtüs ja kiil om tähtsä hindätiidmisõ vällänäütämises.

Määnest juttu (vai kuimuudu) kõnõlõsõ võrokõsõ eesti, määrõ võro keelen?

Mu keelejuhi kõnõli nii eesti ku võro keelen jutukõsõ samast asast vai juhtumisõst, a nä kõnõli tuud juttu esi keelin esimuudu. Näütises eesti keeli tarvõtõdi inämb mõttõliidsi

sõnno ja arvosamiisi ja tükiti filosoofiirmä, midä tuu läbi-elämine, minkast nä kõnõlõsõ, näide jaos tähendäs. Võro keeli kõnõldi inämb asjost, inemiisist ja kõgõst ümbre olõvast.

Seo näütäs mu meelest diglossilist olokõrda Võromaalt: sanna kiilt kõnõlõvan kogoskunnan om tarvitusõn kats esi keelekuujo ja kummalgi omma uma pruukmiskotussõ. Inemise omma harinu uman katõn keelen esi asjo ajama ja seo tulõ katskeelitside jutustuisi uurmisõst ilosahe vällä.

Midä kõnõliva võrokõsõ uma keele opmisõ kotsilõ? Kuis omma nä selges saanu võro, kuis eesti keele?

Vanõmba keelejuhi opõ võro keele inämbüisi iks imä-esä käest ja eesti keelega puttu kokko koolin. Noorõmbidõga kõnõli näide imä-esä koton joba eesti kiilt ja võro keele opõ nä vanõmbidõ sugulaisi vai külärähva käest.

Kas, kuis ja mis aol omma inemise uma keelelist hindätiidmist muutnu?

Mõnõ keelejuhi ütli mullõ, et edimält peivä nä umas imä-keeles iks eesti kiilt. A ildampa, 1990. aastidõ alostusõn vai keskpaigan juttu näidega midägi, miä sundsõ nä umma keelelist hindätiidmist muutma – kiä kirot võro kultuuri kotsilõ diplomitüü, kiä kolisi jne.

Aig, kuna keelejuhi säändse tähtsä otsussõ teivä, näütäs mu meelest, kuis ütiskunna tähtsä muutussõ mõtõasõ inemiisil keeleliidsi otsussit.

Mille poolõst kõik taa Võromaa keelepruukminõ maailman esieräline om?

Kagu-Eesti keeleline olokõrd om maailman esieräline, selle et kõrvuisi omma kats väega lähkeist sugulaskiilt. Kõgõ tunnõtumba katõ keele esi asju jaos pruukmisõ olokõrra omma jo kujonu hoobis suurõ imperiaalvõimu keele ja koloniseeritüisi kiili vaihõl (nt Jamaica, Malta).

Mäandsit kiili ja kon uurmistüüst ossa võtnu inemise viil tarvitasõ?

Kõik mu uurmistüü keelejuhi tarvitasõ pia egä päiv tüü peräst vai lugõmisõs, teleka kaemisõs ka vinne kiilt, midä nä omma koolin opnu. Pääle tuu omma kõik koolin opnu kas saksa vai inglüse kiilt. Saksa kiilt näi väega inämb vaia ei lää, a inglüse kiilt pruukva tüü peräst piaaigu kõik. Pallo tarvitasõ tüü peräst ka soomõ kiilt, midä nä opõ ülikoolin. Seo, ku suurõ hulga kiiliga om keelehuvilidsõ võrokõsõl võimalik elo joosul kokko puttu, näütäs üte mu keelejuhi opitu/kokkopututu kiili arv – seo olf 16!

Küsse RAHMANI JAN

Pildimiis Tootseni elopildiraamat

HARJU ÜLLE

Rõugõst peri kiramiis, inneskine raadiomiis ja riigikogolanõ Tootseni Toivo (73) korjas raamadu jaos kokko uma esä, inne sõta kuulsa piltnigu Tootseni Jaani pilte.

«Mul hindäl olf õnnõ üts esä pilte album – ku pomm sattõ mi majja, sis linnaš tuu aknõšt vällä.» kõnõl Tootseni Toivo. «Esä pildikogo, negatiivi ja kõik muu fotokraam sai hukka. No nüüt omma hää inemise mullõ esä pilte kinknõ vai lasknu koopia tetä, päält 200 pildi om joba kuun.»

Toivo luut esä pilte viil mano löüdä – Tootseni Jaan (1908–1945) tek 1935. aastast pääle Rõugõ kandi inemiisist ja ettevõtmisist tuhandit pilte. «Esä tettü pildi takan om kas munakujulinõ templi kiräga «Foto- & suuredusäri Tootsen» vai om pildi pääle kirutõt J. Tootsen vai J.T.» oppas poig Tootseni Jaani pilte är tundma.

Raamadu mõtõ sündü sis, ku Toivo tekki esihindä raamatut «Saksa ajal sündinü». Tä nakaš uurma vanavanõmbidõ kotsilõ ja korjama esä pilte. Toivo poig Jaan (41) pakki, et vanast Jaanist võinu dokumentaalfilmi lavasta, noorõmb poig Tõnis (29) soovif pääle naada pildiraamatust.

Rõugõ sündmüisist tettüsi pilte mano löüdsõ Toivo leheudissit – Rõugõ elost kirõf nii aoleht Võru Teataja ku perän Elu. Aukotussõ pääle saa raamatun perrepilt kodomaja man, tettü mõni kuu inne pommisadamist.

«Õnnõs olf mul taipu, et ku ma Eesti Raadion tüüti, võti üles uma imä mälestüisi,» ütelf Toivo. Imä kõnõl, kuis

HARJU ÜLLE PILT

Tootseni Toivo sais perrepildi iin. Pildi pääl om Tootseni Jaani pere uma kodomaja man 1944. aastal, mõni kuu inne saatuslikku pomm. Tootseni Jaan, timä poig Ülo, veli Meinhard, sösara Roosi (üsan istus väiku Toivo) ja Selma. Pitsilise kraega om Jaani naanõ Hilda, timä kõrval istus tütar Aive ja kiäki sõbranna. Takan saisva Jaani esä Karl ja imä Leena.

Jaanist pildimiis sai. Jaan olf lannü Võrolõ kunstipiltnigu Kepnigu Aleksandri mano opma. Kepnik olf kõva meistrimiis kah, tekki hindäle esi pildimassinit. Aparaat olf tuudaigu illos puust kastikõnõ, kohe objektivi ja muu tarviligu vidinä sisse käve.

Ku Kepnik kotost är läts, sis uursõ Jaan pildimassinat ja tekki hindäle kah säändse. No objektivi esi tetä es saa. Et tuu ostmisõs rahha saia, mõivä vanõmba lehmä maaha.

Vanõmba kutsi Tootseni Jaani ka Võrolt är, Rõugõlõ piltmigus. Nä olli esi õkvalt Ristemäelt sinä kolinu ja kiti, ku pallo Rõugõn iks ettevõtmüisi om, millest pilti tetä. Jaan tullgi uma naasõ Hilda ja joba sündinü pojakõsõ Üloga (ildamba tunnõt aokiränik ja riigikogo liigõ).

Rõugõn kävegi kõva elo: olf

paarkümmend seltsi pitsimiihist munaütistü ja raamadukogose ltsini vällä. Nuuri olf pallo – leerin käve kõrraga iks sada inemist.

Toivo imä jutu perrä olnu Jaan hää ärimiis: leeripilte es tii tä õnnõ leeripidol, a terve tuu oppusõ ao, paar nädalit. «Pildi olli iks olnu järgmädses hummukus vältis tettü,» selef Toivo. «Kae, ku tiit pilte üte kõrra, saat noid õnnõ üte kõrra müvvä, a ku egä päiv tiit, saat egä päiv müvvä!»

Tootseni Jaanilõ miildü pildistä inämb lustiliidsi sündmüisi: pulmõ, sünnüpäivi... «Kae, ega matussõpilte mullõ ei olõki ütteri jäänü,» ütelf Toivo. «Ku vähägi sai, tekki tä pilte vällä. Väega pallu om timä pilte pääl elävit seltskundõ: inemise võtva õlut ja poosõtasõ. Pritsimiihi pidu, kaitsõväe paraadi, kodukaunis-

tamisõ talgu... Mullõ tunnus, et esä olf rohkõmb nigu reporter ku kunstipiltnik.»

Tootseni Jaan elli uma perrega kõgõpäält vahtõsn rahvamajan. No ku koolimaja man puuti pidänü kaupmiis Ritson pankrotti läts, sis mõi Maapank timä majja ja Tootsen ostõs tuu hindäle. Ostmisõ-müümise lepingü pääl sais kuupäiv 21.06.1940.

Kukki õhun olf ähvärdäjät hõngo, Tootseni Jaan tuud tähele es panõ. Kullatsidõ kässiga meistrimiis, nigu tä olf, kobist tä maja uma perre jaos üles ja meistertõf esi kõik müütbli kah sisse. Ku Jaan remonti tekki, käve pildistämän naanõ Hilda.

Hirmsa 1944

Aastal 1944 läts esä Jaan mõtsa – Saksa väkke haardmisõ iist pakku. «Es tähendä, et olf kolm

väikeist last, iks taheti võtta,» selef Toivo. «No sakslasõ tedä väega es otsi, esä elli küländ lõbusat ellu säääl sõbra Kenderi Karla puul mõtsan.»

Ku vinläisi pommitaminõ lähembäle tullf, sis läts Toivo imä latsiga kotost sinnä mõtsa perrä. Käänd viil kolmõl pildimassinal objektivi iist är ja pandf ütten filmikaamõraga käekotti – nuu olli kõgõ kallimb vara. «Tuu kaamõraga tegi Ülo ülilooli aigu haltuurat ja tuu olf kõva stipilisa tälle,» selef Toivo.

A vanavanõmba es taha kodomajast är minnä. Ku majja pomm sattõ, olf imäimä saanu lõhmussidõ ala juuskõ ja jäi ello. Esäsä sai aknõšt vällä ja juussõ üle tii, timä tõmmati automaadivalanguga maaha. Esäimä palli majja ütten Tootseni Jaani pildivaraga.

Esä läts perrä

«Mul om esäst meelen õnnõ tuu, kuis tä minnu jala pääl upaf,» kõnõl Toivo. Tä olf õnnõ katõaastanõ, ku esä surma sai.

Ku vinläse sisse tullf, teti Tootseni Jaanist Rõugõ täitevkomitee asõesimiis. «Esä olf rahvamiis, ma ei olõ ütteri inemise suust timä kotsilõ halva sõnna kuulnu,» selef Toivo. «No tä pidi ütten käümä varumisvolinõgõ ja tõisi asapulkõga. Olf ütts Passa, tuu olf tsiga miis olnu ja iks püssäga paugutanu, ähvärdänü inemiisi maaha laskõ ja Tsiberile saata. Tuu olf Ala-Rõugõn miihiga viina võtnu, ku sai ähvärdüskirä. Olf sis ütelnü, et ei julgu üttsindä kodu minnä, ja esä läts tedä saama. Passa kodu man olli aknõšt autumaadiga mõlõmba maaha tõmmatu... Imä andsõ mullõ esä rahakoti. Säääl seen olf ärminegiavaldu: tä pallõf hinnäst Rõugõ täitevkomitee asõesimehe kotussõ päält vallalõ tetä. Põhjusõs olf tuudu, et kolm väikeist last ja maja vaia üles ehitä...»

Vele Tootseni aast aigu

Nigu Toivolõ, miildüs ka timä poigõlõ suvita uman majakõsõn õkva vana Tootseni Jaani kodokotussõ man. Nii Toivo esi ku poja omma Tootseni Jaani näko ja muidõ kah timä muudu. «Esä olf vele Meinhardiga vennad Tootsenid. Ma olli Üloga, Jaan om Tõnisõga ja nüüt omma Ruuben ja Aadam vennad Tootsenid. Naid velekeisi Tootseniid jakkus viil pikäs aos!» muheli Toivo.

Kiä löüd umast albumist mõnõ Tootseni Jaani pildi, kirotu toivo.tootsen@mail.ee vai kõlista tel 516 1375.

Rumvolti perre Võro kunstikeskusõl tulõ juubõlinäütüs

HARJU ÜLLE

30. lehekuul tege Võro kunstikeskus Avatud Ateljee vallalõ kümnendä aastanäütüse – kunstnigõpaar Rumvoldi Aivar ja Rut omma nii kavva opanu huvilidsi kunsti tegemä.

«Aastaga iks jõud inemine ütteri-tõist är oppi,» kõnõl Aivar. Timahava sai ateljeen pruuvit savitüüd, õlimaali, tshkendämist ja pastelli. Huvilidsõ omma päämid-selt inemise, kiä tahtva hindä majapidämiste mõnõ ilosa aša saia. Stiil om Rumvoldi jutu perrä egälitel

ummamuudu: kiä tege peenembät tüüd ja kiä tõmbas pintsliga lajalit. Noid ummamuudu asjo saagi kaia kuu ao joosul näütüsel.

Avatud Ateljee om mikandin kõgõ suurõmba valikuga Eesti kunsti müümise kotus. Rut om tuu luuja ja vidäjä. Et kunstitarõ Jüri uulidsa pääl tüküs kitsas jäämä, sis osti Rut ja Aivar är Võro liina kõgõ vanõmba maja ja naksi tuud kõrda tegemä.

Aivar märk, et Võro-suurud-sõn liinan piät iks uma kunstigalerii olõma. «No kunsti müümise om elämise viis, rikkas

tuuga ei saa,» ütelf tä. «Hollandin kõnõldi samma, no säääl olf vällä nuputõt pildirent – näi esi, kuis 30 tüüd pakiti kokko ja anti firmalõ katõs aastast rendile.» Aivar ummi savianomidõga säänest ärri tetä ei taha. Põhjusõ omma lihtsõ: ütten mikandi restoraanin võtõf anomamõskja mõskmisõ aigu napsu ja lahksõ hää hulga savist anomit är. Pääliina söõgikotussõn olf jäl tõnõ hädä: külalidse tüke anomit pihta pandma.

Minevã nädäli nakaš Rumvoldi Aivar ette valmistama joba vahtõst juubõlinäütüst. Kunsti-

miis saa sügüse 60 ja näütäs tuul puhul umma savitüüd Võro liinagaleriin. Näütüse jaos om plaan tetä kõik vahtõs savianoma, no egän tehnikan, midä savikunstnik om aastidõ joosul pruuvnu.

Rumvoldi Aivari savist anomist miildüse inemiisile kõgõ inämb sändse, millele om kiri pressit luudusligu kraamiga: haina, siini, puussõga. «Veli om mul kalamiis, tuu saatsõ kuivatatu kammõlja – oi, tuuga sai hulga ilosit asjo tettü!» muheli miis. «No ütškõrd kass, kurivaim, sei puul är, sis ma es kõnõlõ kassiga tükki aigu.»

Vana pilt kõnõlõs

Kuulmeistre Vahtra Jaan

135 aastakka tagasi sündinü Vahtra Jaan tahtsõ kuulmeistres saia. Tä plaansõ minnä opma Jõhvi gümnaasiumi kooliõppajidõ ettevalmistusklassi, a rahha es olõ ja es saa minnä.

Es jääki muud üle, ku tullf 1900. aastagal naada Meeksi

vallakirotaja abis. A Vahtralõ es miildü kantsleiamõtnigu tüü. Õnnõlik juhuse tullf appi ja tä sai kutsõlda oppaja kotussõ Meeksi-Parapalu koolin. Säääl tüütä aastil 1901–1902.

1902. aastagal sai tä kutsõlda oppajas tüüle Peri-Metste kuuli, kon olf säidse aastakka. Kolmõklassilidsõn koolin olf õnnõ ütts kuulmeistre, oppit 30 ümbre.

Täämbädsõ pildi pääl omgi kuulmeistre Vahtra Jaan umal perämädsõl tüükeväjäl ütten katõtõistku Peri-Metste vallakuuli lõpõtava tütriguga. Ku pilti lähembält uuri, om nätä,

et latsil om sälän koolivormi muudu rõivas. Tuul aol olf soovitõt ilokraega tummõmb kleit vai ündrik ja pluusõ. Kuulmeistre ja lõpõtajidõ silmä kaesõ luutust täüs tulõvikku.

Peränpoolõ õnnistu Vahtra Jaanil Peterburin kuulmeistres oppi ja edespite olf tä kunstioppaja. Timä opilasõ Ivaski Alberti mälestüisi perrä arvas Vahtra Jaan, et klassin opvagi õnnõ väiku Raffaeli, kinkast timä sudd tetä suurõ kunstnigu. Tä olf tollõ kotussõ päält parandamalda optimist. Ku Vahtra kai kehembä opja

tüüd, tõmmas tä paar kriipsu mano, nõsf paprõ korgõlõ üles ja ütelf: «Kaegõ, tshkendäs nigu kunstnik!» Halva tüüd Vahtra silmin klassin es olõki.

Ku mi tiimä Vahtra Jaan inämb ku aokiränikku vai kunstnikku, sis periselt olf tä suurõmba osa umast elost kuulmeistres, kokko 25 aastakka. Noist 15 aastakka opaš tä Vanal-Võromaal, 10 aastakka Tarton, noist säidse korõmban kunstikoolin Pallas.

RUUSMAA ARTHUR, Vana-Võromaa muusõummõ päävarahõitja PILT VANA-VÕROMAA KULTUURIKUA MUUSÕUMIST

Võrumaa vägi

AIDMA HELE

Ol' Tartu arstõ man käümise päiv.

Kõgõpäält ol' aig kinni pantu silmäarstilõ. Sääln utmist pallu: järekõrran saisi ilmatu aig, sõs kontrolliti nägemist, sõs uutõsõ jäl hulga aigu, ku sai tohtri kabinetti.

Tuu saatsõ umakõrda alu-madsõ kõrra pääle aparaa-tõ ala, kon pidi jäl uutma. Ku peräkõrd vahtsõst üles jõudsõ, ol' jäl vaia uuta. Aig vinüsi nigu villanõ lang.

Ku tuu kadalipp läbi sai, kai kellä ja hiitü: olõs pidä-nü olõma joba luuhõrõhust mõõtmän. Kupõrjanovist ol' tükk maad Puusepäni ja ku sinnä jõudsõ, ol' viil umajagu aigu kulunu.

Valvõlauast saadõti õigõ ussõ taadõ. Uutsõ tükk aigu: es kippu egä kõppu. Sisse es julgu kah minnä: silt ussõ pääl ütelf: sisseminek keele-tü. Peräkõrd lätõ müüdä üts valgõn kitlin naanõ, kelle käest uursõ, kuis sisse pä-senü. Tä ühmäs, et utkõ, ja länü olgi.

Uutsõ edesi, a aig linnäs

KOHA PRIIDU TSEHKENDÜS

nigu tulõjutt. Viimäte lätõ uss lakja ja edimädse sõna, midä kuulsõ, olli: «Kos ti olõti olnu, luuhõrõhusõ mõõtmisõ apar-aatki om saisma pantu.»

Seleti, et hummuku var-ra sai joba tulõma nakatus, a

silmäarsti man kulusi aig är. Pikä seletämise pääle panti tuu aparaat õks vahtsõst tüüle. Säält saadõti viil tohtri man, kes pidi mullõ seletä-mä, mis edesi tetä. Lätõsi hir-muga tohtri ussõ taadõ. Saigi

jäl tõrõlda. Tohtri ol' peris kuri ja kärät, kas ma kellä tunnõ-i.

Seleti kül, et tulli kotust õigõ varra vällä, a silmäarsti man kulusi pallu aiga. Tä es panõ mu juttu tähelegi ja selet, et tä piät süümä mine-mä. Ja mugu pahand mukka.

Palsi viil kõrd andis. Tä es kullõgi minnu. Saisi ussõ pääl ja mõtli, midä tetä, sel-le et rummal olõs olnu taga-si minnä: Võrumaal ju pikk maa tulla ja iin viil pikemb uutmisõ järekõrd arsti manu saamisõs.

Kõrraga kärät tohtri: «Kas astut sisse vai läät vällä?» Mul lätõ silmi iist mustas ja ütli: «Olõ Maali Võrumaal ja viil hobõsõga ja ei tiia ti kombit.»

Arst jäi mullõ otsa kaema, aigupiten lätõ ta kuri nägu naarulõ. Ütel, et ta miis om ka Võrumaal peri ja suvildõ käävä nä Vahtõliinan suvi-taman. Käse mul sisse tul-la, paksõ ilosalõ istõt ja kõik jutu saiva aetus.

Oh kallis Võrumaa, sa avitit minnu hädäst vällä! Kae, kos om ütelf sõnal vägi.

Maolda nali

Mõni nali om nii maolda, et aja peris naardama. Toimõndaja om üte säänd-se siia vällä valinu.

Pini ja pähkämä

Üts vanamutt, ku bussi pääle tull ja piledi ost, pakk bussi-juhilõ kotikõsõ pähkmit kah. Niimuudu kümme aastakka egä kõrd. A ütõkõrd inämb es paku.

Bussijuht es tihka kõrraga küssü, a uudishimu ol' suur ja lõpus küsse, mis juhtunu om. «Oi, pojakõnõ, halv asi om juhtunu. Mu pinikene kuuli är,» selet vanamutt.

«A mis tuu pähkmile putus?» ol' bussijuht segähüsen.

«No kuis ei putu. Pinile miil-dü väega kompvekke nutsuta, pähkmit sokolaadi seen. Sei sokolaadi ilostõ är, a pähkmit, noid tä es taha!»

Kuis ma sitasitikalõ hädätappu tei

Lugu juhtu 1950. aasta paiku, a om seonimaani selgele meelen. Elli sis imä ja vanaimäga Rõugõ lähkül Hinu külän ja käve Rõugõ kooli edimädsen vai tõsõn-kol-mandan klassin.

Tiidse hädätapust – eläjäl ei vöi laskõ vaivõlda. A noid rumala nimega sitikit sibasi sakõst lauda ussõ iin ümbre ja juhtugi ma ütõkõrd nägemä, et vanaimä kogõ-malda ütele pääle astõ.

Sitik jäi sällüle siputama. Aviti jalgu pääle – sattõ tagasi, es võta jalgu alla ja paistu, et täst inämb eluloomakõist ei saa.

Võti sis rassõ süämega toki-kõsõ ja pruuvsõ «armupauku» anda, a paistu, et väega kõvva lüvvä naka poolõ päält hallõ – sit-ik siput edesi... Mis ma tei?! Viil rohkõmb haigõt!

Äkki käve kargätüs – vahepääl ol' piksepilve üles ajanu. Vana-imä ütelf tuu kotsilõ: «Taivaesä tõrõlõs.» Selge, kedä nüüt tõrõldi.

Pagõsi vihma iist küünü hainu sisse «elu üle» mõtlõma. Ku pilv är kattõ ja vihm läbi, tulli rassõ süämega vällä. Ja oh sedä rõõmu – sitik kaonu!

Mõtli tuukõrd, et väiku vih-masahmak ja mäanegi pikse mõju – osoonist viil es olõ kuulõnu – ra-puti tälle jala alla ja elu sisse.

Kellelegi ma juhtunu kotsilõ sõnna es lausu, no peräkõrd mõtli süäme päält är kõnõlda, vai viil parõmb – kirota.

KOLODINSKAJA KÜLLI

Soss-sepp John

Ütskõrd ol' mu vanaesäl vai kraavi kaiba. Kutsõ sõs appi tüümiis Johni, kes ollõv kõva

kraavikaibja.

Vanaesä tsusas kraavi üttele otsa puuroika ja kõütse kabla üttele otsa roika külge. Tõmmaš kabla sirgõlõ sinnä, kohe tahtõsõ kraavi kaiba, ja ütelf Johnilõ, et kaibku kraav täpsele sinnä, kost lätõ kabõl.

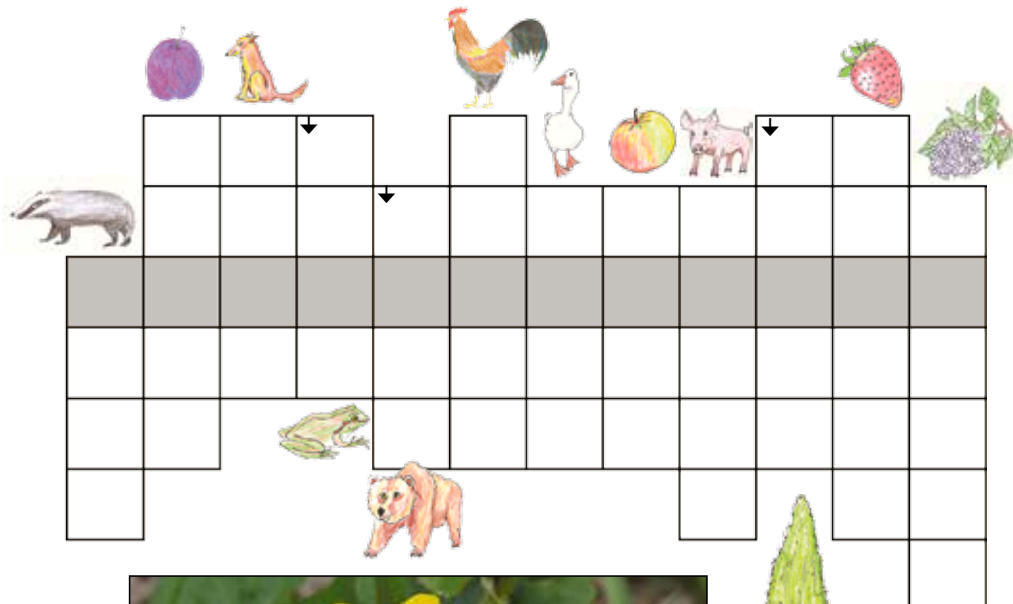
Et kabõl jäi kraavi kaibmisõl ette, tull tuu tõsõst otsast valla võtta ja veidükese kõrvalõ nõsta. Vanaesä lätõ kõrras är ja John jäi kaibma.

Ku vanaesä tagasi tull, ol' kraav valmis kaivõtu ja kõvvõr. Vanaesä küsse, mille tä nii kõ-võra kaibsõ. John vasta: esi ütli, et kabla perrä om vaia kaiba.

John, vana soss-sepp, es tulõ tuu pääle, et kabõl om vahepääl vaia sirgu tõmmada ja kontrolli.

MULLA HENRI
Parksepä keskkool
5. klass

Ku tiit ristsõna õigõhe, saat vastussõs teedä, miä om pildi pääl.

SAARÕ HIPÕ JA EVARI
TSEHKENDÜSE

FASTRÕ MARIKO PILT

Latsilõ

Vastus saada' üte nädäli joosul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee.

Vastussõ mano panõ' kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai plaatõ.

Latsinukka tugõva' Võro Instituut ja Võro selts VKKF.

Mineväkõrdsõ' vastussõ' olli: käen, puul, puhmal, lehe', nurmõ, villä, aian, pindrit, lille, häitsme', laatu, poigõ, kooli, tsuklõman, murro.

Avvuhinna saa **PARINGU REIO** Kääpä kooli 3. klassist.

Viies jago vorstijupist

Rehkendi veidükese. Ku ma saa tüüandja käest 1000 eurot brutopalka ja kõik tüütäjä massu maaha arvatas, saa ma kätte 807 eurot. Et mullõ 1000 brutot massa, lätõ tüüandjal tuhandõst 338 eurot rohkõmb ehk 1338. Lihtsä rehkendüs näütäs, et tuujaos, et ma saasi 807 eurot kätte, om vaia riigile massa 338

RUITLASÕ
OLAVI,
aoviitematematik

+ 193 ehk 531 eurot. Mis tuu sis kokko tege? 65,8%. «Pole paha,» ütlesi tuu pääle Reiljani Villu. Tekke perrä, ülejäänü Euroopa! Mi jõvvami viil lisas 2% SKPst kaitsõkuludõs hoita. Tuu käü esiki Saksamaalõ üle jõu. Tekke perrä, terve maailm!

Sõõgikraami käübemass om Eestin 20%. Tuu tähendäs, et egäst vorstijupist, mille sa ostat, süü riik viiendä jao är. Võit jo õnnõ nellävilläputro süvvä, a riik pand tuust kah üte viien-digu pintslihe. Tahas rahuligult uma perrega lõunat süvvä, a iks tulõ riik kolmandas, nelländäs vai viiendäs ja süü suurõ osa su sõõgilavvast puhtas. Süü puhtas ja jätt lavva kraammada ja hindä takast anoma mõskmada.

Säänsit ahnit riike nigu Eesti om euroliidun õnnõ viis tükkü. Ülejäänü korjasõ käübemassu kimmä sõõgikraami päält. Suurõlõ jaolõ sõõgikraamilõ om tuu mass matal vai esiki null. Suur-britannian, Poolan, Ungarin,

Küprosõl, Itaalian, Horvaatian, Hispaan-ian, Prantsusmaal ja Iirimaal om sõõgi-kaupu käübemass 5% vai viil veidemb.

Muraka Maria, ra-handusministeeriümi avaligõ suhtidõ osa-kunna pääspetsialist, ütles Delfin, et käübe-massusoodustus ollõv ebaefektiivne ja kallis

moodus määndsegi tuutõ- vai teenüsegrupi kättesaadavambas tegemises. Viil ütles Murakas, et massuerisüs suurõndas massu-riski ja administirmise kullu. Viil ütles Muraka Maria, tal ei püsü suu sääln Delfin õks sukugi molu külle kinni, et vähendõdõ massumäärä rakõndamisõ kõrral saava soodustust ka nuu, kinkalõ periselt riigi api vaia ei olõki. Ja et käübemassumäärä vähendämine kauba lõpphinda väega ei mõota.

Mul on sama hädä nigu Mura-ka Marial. Mul ei püsü kah suu molu külle kinni. Ma ta-has kõgõpäält üteldä, et käüge väegadõ kanni, Murakas ni ti ministeeriüm. Ti võtati 66% kan-ti tüüjõumassõ, katskõmmend protsõnti inemiisi sõõgilavvast, sinnä mano kütõssemassu pluss viil egäsugutsit inemiisi iist häste är käkõtõid massõ.

President Kaljulaid ütelf ildaaigu, et Eestil ei olõ ilmangi länü nii häste ku parhilla. Tunnus kah sää-ne Muraka muudu jutt vai mis?

Tossu Tilda pajatusõ

Lõhnaõli ja poliitiga

Valla sotsiaalammõtnik lätõ tutva provva mano. Tuu ol' sääne prov-vakõnõ, kinkalõ miildü pallo küs-sü. Seokõrd tahtõsõ tä tiidä:

«Mis tollõ odekolonõniga valla-lõ om?»

Ammõtnik ai kõrva kirki. Tä es saa küsimisest arvu. A vanapro-va lassõ edesi nigu kuulipritsisit:

«Mis nä timä ümbre kisklõsõ?» Asi ol' segätõst segätõsemb. Kunagi loeti joodikilõ sõnno pääle Troinoi peräst, et tollõ juu-

minõ või är tappa. A tuu ol' väe-ga ammu. Nüüt om demokraatia ja egäüts või juuva kõkkõ, midä taht. Elämine ja kuulminõ om su uma asi.

Vanaprova, kes es olõ iks vas-tust saanu, käve vahtsõ trumbi vällä:

«Tä om jo illos naistörahvas. Televisiorin om tedä kah sakõstõ nätä olnu.»

Sotsiaalammõtnikul lei äkki pildi ette. Tuu es olõki lõhnaõli, nigu tä edimält mõtõl. Tuu ol' hoobis Oudekki Loone.

Bussiga asku vidämä

Ma kuuli raadiost, et päaliina inemisi lätõ elo põnõvas. Üts ja sama firma nakkas nii asku ku inemiisi vidämä.

Tuu näge vällä sõs nii, et ku oodat bussipiätõuse ja tulõ buss, saat bussi pääle minnä, ja ku sääln asu kõrval ruumi om, saat istu kah. A ku tulõ prüguauto, pressitäs inemise sinnä kasti ja viiäs kas piätõusevah edesi vai järgmädsõ prügükastini.

MUDA MARI

Kuuluda

Konditsioneerilämmäpumba (õhksoojuspump) **paika pand-minõ** 150 eurot (kooni 5 meetrit torrõ). Tel 5656 2191 (Kalev).

Telli Uma Leht!

6 kuud – 6 €,
12 kuud – 12 €,
e-arvõ püsimumaleping 0.85 € kuun.

Lehte saa telli:
tellimine.ee/umaleht
vai postkontorist.

VANA VÕRUMAA
MÕTSIK

Kõrralik õdagusüük mõtsikust ja kodostõ kraamist
26. mail
kell 18
Kandilõ kohvikun Võrol

Üles ast mõtsik miis Sepä Silver.
Hind 20€.

Teedüs ja lavva kinni-pandminõ 5566 3468 (Kadri)